

Rekenen met de toekomst

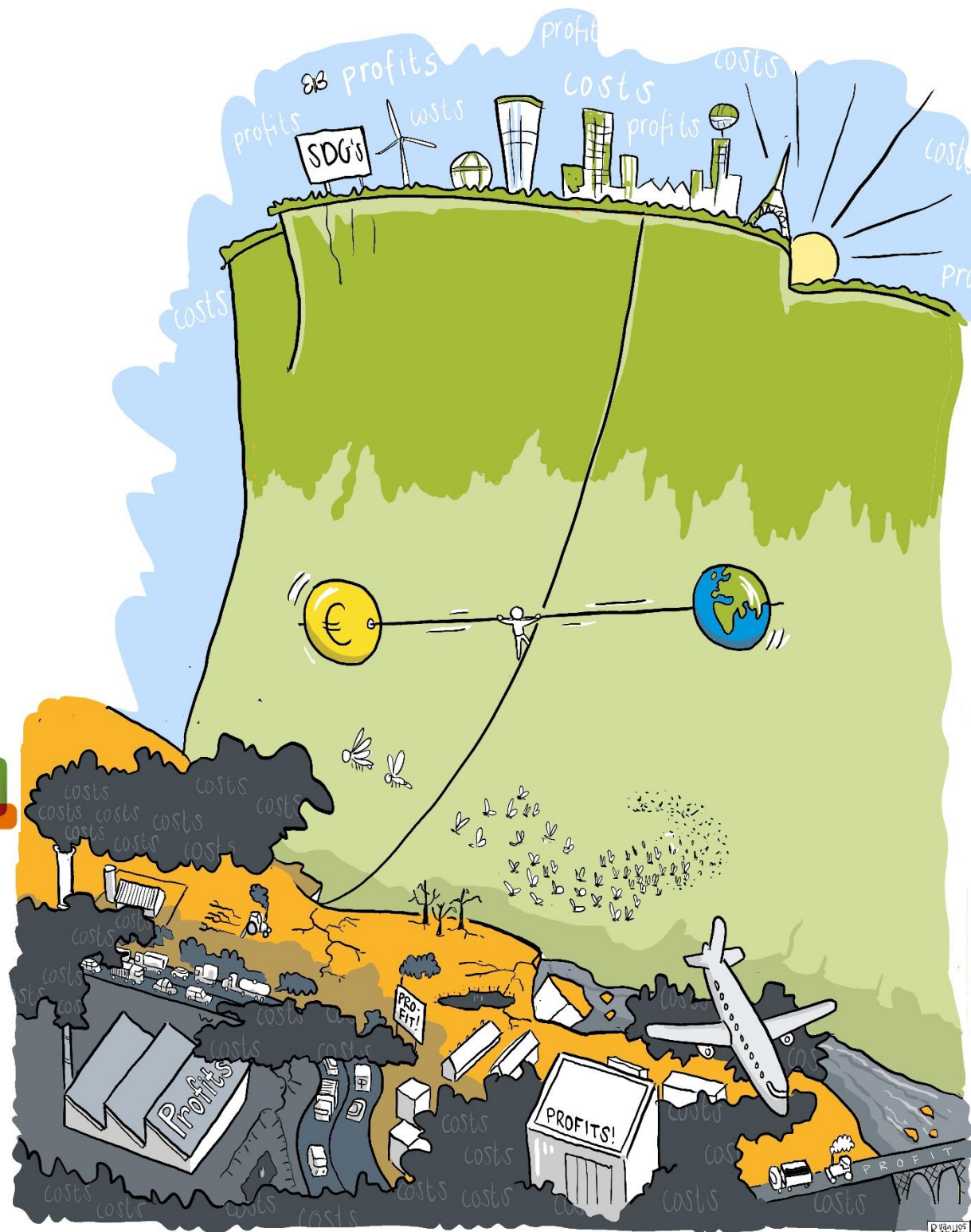
De opmaat naar volwaardige CO₂-beprijzing in de bedrijfsvoering en inkoop van publieke en semipublieke organisaties

Verslag webinar 7 oktober 2020

Georganiseerd door:

Met bijdragen van:

Op 7 oktober 2020 organiseerden MVO Nederland, Klimaatverbond Nederland en Alliander een webinar over CO₂-beprijzing in de publieke en semipublieke sector, getiteld *Rekenen met de toekomst – De opmaat naar volwaardige CO₂-beprijzing in de bedrijfsvoering en inkoop van publieke en semipublieke organisaties*. Het deelnemersveld van 120 mensen bestond uit allerlei partijen, van netbeheerders tot gemeenten, van waterschappen tot adviesbureaus en van infrabedrijven tot provincies. Ook het scala aan sprekers dat aan het woord kwam was divers.

Sprekers

De aftrap werd gedaan door **Suzanne Elias** van **MVO Nederland**, die vanuit de jongere generaties een breder perspectief schetste van de wereld waarin we leven, de wereld waarin we willen leven en de keuzes waar we nu voor staan. Ze gaf ook aan dat CO₂-beprijzing binnen het duurzaamheidsvraagstuk een goed houvast kan bieden; CO₂-uitstoot is goed meetbaar en door een prijs kan er een duidelijke richting aan het beleid gegeven worden. Daarbij benadrukte Suzanne dat we, als we als samenleving een echte systeemverandering willen bewerkstelligen, ook anders moeten *willen* kijken naar de rol van geld in onze samenleving en systeem. Tijdens de coronaperiode hebben veel mensen de waarde van natuur voor de mens herontdekt, terwijl we die natuur geen monetaire waarde toekennen, net als bepaalde productieprocessen die duurzamer zijn dan anderen. Om echt op een nieuwe manier naar onze wereld en

systemen te kijken is wat Suzanne betreft een aantal dingen nodig: nieuwsgierigheid, lef en samenwerking.

Als tweede kwam **Olof van der Gaag** aan het woord, directeur van de **NVDE**, die meteen verklaarde dat CO₂-beprijzing zijn favoriete beleidsinstrument is.

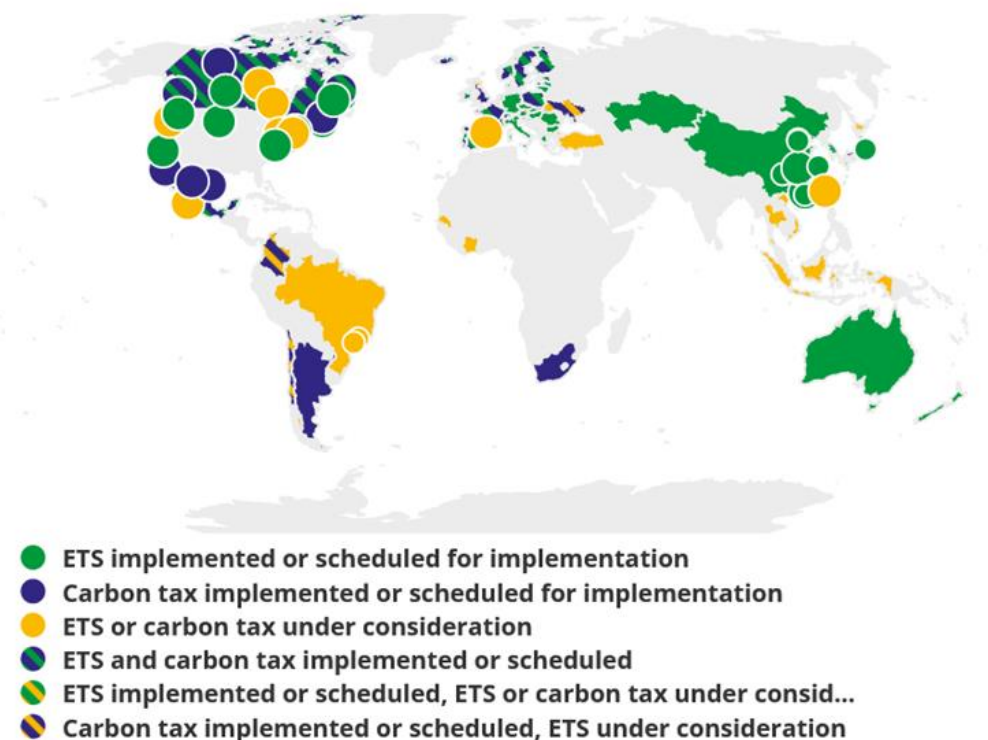
Als hij één paragraaf in het nieuwe regeerakkoord zou mogen schrijven, zou dat gaan over het beprijsen van vervuiling, waardoor onder andere arbeid veel goedkoper kan worden. Alle duurzame technieken zouden dan in één klap concurrerend worden. Duurzaamheid ook betaalbaar maken zou leidend moeten worden in het regeerakkoord. Door te focussen op CO₂-beprijzing kun je er ook voor zorgen dat er minder discussie over en focus is op individuele technieken; het gaat uiteindelijk om de CO₂-reductie. Daarnaast is het een manier om meer werkgelegenheid te creëren. Wat Olof betreft hoort duurzaamheid echt thuis in het hart van economisch systeem en in de praktijk is dat nu nog niet het geval. Bij het beprijsen van vervuiling komt natuurlijk een aantal zorgpunten bovendrijven: wat is de invloed op de koopkracht van mensen? Hoe zorgen we ervoor dat we de concurrentiepositie van bedrijven niet ondermijnen? Olof ziet een interne schaduwprijs nu als een goede beginstap, als een brug naar de toekomst. Ooit zullen we die echte prijs in het hart van de economie moeten zetten en daar moeten we in stapjes naartoe. Zijn oproep is dan ook om duidelijk te laten weten aan de politiek dat we dit belangrijk vinden, vooral ook in het kader van groen uit de coronacrisis willen komen.

Koen Eising, werkzaam bij **Alliander** als CSR Director en één van de initiatiefnemers van het webinar, kwam als derde aan het woord. Hij denkt dat netbeheerders en andere publieke nv's een goed voorbeeld kunnen zijn wat betreft het tonen van leiderschap en lef. Alle netbeheerders samen hebben momenteel namelijk nog een behoorlijk grote voetafdruk, bijvoorbeeld omdat er energie verloren gaat tijdens het transport hiervan. De netbeheerders kwamen gezamenlijk tot de conclusie dat energie en klimaat toch iedere keer te laag op de prioriteitenlijst kwam te staan en daar willen ze graag wat aan doen. Het hanteren van een interne CO₂-schaduwprijs werd geïdentificeerd als een manier om energie en klimaat hoger te prioriteren. Hierbij verwees Koen ook naar de afbeelding hiernaast, afkomstig van het Carbon Pricing Dashboard, waarin duidelijk te zien is dat er al veel initiatieven wereldwijd. Ze zagen ook dat er netbeheerders waren die al werkten met een interne CO₂-prijs, maar dat de hoogte van die prijs nogal verschilt. Het zou mooi zijn als de netbeheerders één lijn zouden kunnen brengen in de CO₂-beprijzing, in de richting van de 'echte' prijs voor CO₂. Als je zo'n soort akkoord op sectorniveau kunt sluiten, kun je ook het competitieve nadeel vereffenen. In dit proces doemde een aantal vragen op. Ten eerste: kan het juridisch allemaal wel? Ja, juridisch is het een laag risico, al moet hier nog wel dialoog over gevoerd worden met de Autoriteit Consument en Markt. Ten tweede: wat is een goede grondslag voor het prijsniveau? Afgaande op rapporten van het PBL is gekozen voor preventiekosten, de prijs die nodig is om de klimaatdoelen te halen op het gebied van mitigatie. Ten derde: hoe raakt het de netbeheerders in hun financiële positie en wat betekent het voor hun tarieven? Ze zitten nu middenin de benodigde analyse voor het beantwoorden van deze vraag en in december volgt hier een besluitvormingsronde over, waarbij onder andere gekeken gaat

alliander

worden naar het startniveau voor de prijs en het ontwikkelpad hiervoor.

Summary map of regional, national and subnational carbon pricing initiatives

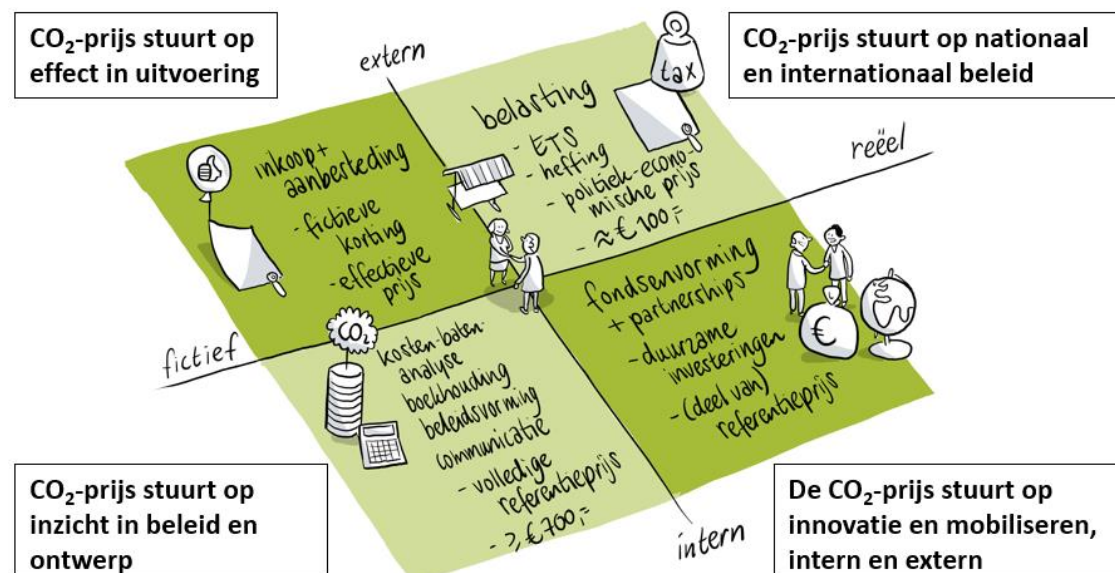

De volgende spreker was **Thijs de la Court**, projectleider CO₂-beprijzing bij **Klimaatverbond Nederland**.

Klimaatverbond Nederland is al twee jaar bezig met het onderwerp CO₂-beprijzing en kwam er eigenlijk al snel achter dat er veel prijzen door iedereen wordt genoemd en geroepen, maar dat het lang niet altijd duidelijk is wat voor toepassing ze bedoelen. Waar zijn die prijzen dan voor bedoeld? Om de verschillende vormen en toepassingen van CO₂-beprijzing helder weer te geven hebben ze hier een schema voor gemaakt (de afbeelding hiernaast). Een CO₂-prijs kan meer extern of intern gebruikt worden, en kan fictief of reëel worden toegepast. Bij de externe toepassing in de reële economie gaat het over belasting, zoals een nationale CO₂-heffing of ETS. Middels deze toepassing kan men sturen op nationaal en internationaal beleid en spelen de bestuurlijk-politieke afwegingen heel sterk. De prijsniveaus blijven over het algemeen onder de €100/ton CO₂, al zijn daar duidelijke ontwikkelingen zichtbaar. Bij een 'echte' CO₂-prijs, waar andere sprekers ook al naar verwezen, worden effecten van de klimaatcrisis op bijvoorbeeld regenwouden, kantelpunten, bosbranden ook meegerekend, naast de preventiekosten die Koen Eising noemde. Bij deze toepassing kan goed gestuurd worden op inzichten in beleid en ontwerp en zit je linksonder in het schema, bij de interne, fictieve toepassing. Voor deze toepassing heeft Klimaatverbond ook gekeken naar wat hiervoor een goede referentieprijs zou zijn. Onder andere op basis van de wetenschappelijke literatuur kwamen ze uit op een referentieprijs van €700/ton CO₂, die verder zal stijgen naarmate de kennis over de effecten van het veranderende klimaat toeneemt. De toepassing linksboven in het schema, extern en fictief, stuurt vooral op het effect in de uitvoering, bijvoorbeeld bij inkoop en aanbesteding. Hierbij stuur je met een zogenoemde 'effectieve' prijs waarmee

marktpartijen worden uitgedaagd. De hoogte van de prijs kan per aanbesteding behoorlijk verschillen en is afhankelijk van bijvoorbeeld de verwachte kapitaal- en CO₂-intensiteit van een aanbesteding. De laatste toepassing, rechtsonder in het schema, is heel breed. Sommige gemeenten gebruiken deze toepassingen om lokale duurzaamheidsinvesteringen te financieren, maar deze vorm wordt ook internationaal toegepast, bijvoorbeeld bij CO₂-compensatie.

Hierna volgde een 'rondje langs de velden', waarbij een update werd gegeven vanuit verschillende overheden over wat zij aan

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

het doen zijn of van plan zijn op het gebied van CO₂-beprijzing. Als eerste kwam **Ireen Röling** aan het woord van het **ministerie van Infrastructuur en Waterstaat**, waar zij verantwoordelijk is voor de strategie voor klimaatneutrale en circulaire Rijksinfraprojecten. Deze strategie is ontstaan naar aanleiding van het Klimaatakkoord en dit jaar is IenW bezig geweest om hier een implementatieprogramma voor op te zetten. Hier is volgend jaar €50 miljoen voor beschikbaar vanuit het ministerie, waarbij het budget is bepaald aan de hand van een 'efficiënte' CO₂-prijs van €100/ton die in principe voor de komende vier jaar vaststaat. Het is daarmee een beleidsimpuls voor de eigen inkoop van het ministerie. Daarnaast wil het ministerie samen met de markt routekaarten bepalen, zodat marktpartijen beter weten waar het ministerie zich op wil richten en ook beter weten waar ze naartoe moeten werken. Uiteindelijk is een daarop volgend doel dat CO₂-beprijzing meegenomen gaat worden in de ramingen. Bovendien is het ministerie naar aanleiding van het Klimaatakkoord ook bezig met het maken van afspraken met andere overheden en op zoek naar manieren om meer samenhang te creëren in wat er nu al allemaal gebeurt.

De volgende in het rondje waren de decentrale overheden, waar **Marloes Borsboom**, projectleider CO₂-reductie bij de **Vereniging van Nederlandse**

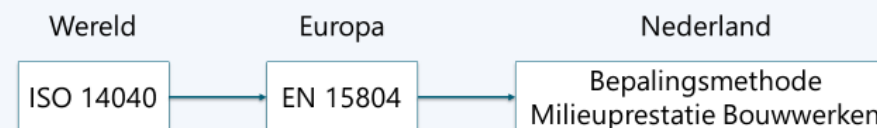
Gemeenten, van tevoren ook had gesproken met het **Interprovinciaal Overleg** en de **Unie van Waterschappen**. Vanuit de VNG ligt de focus bij CO₂-reductie dit jaar specifiek op de grond-, weg- en waterbouwsector (GWW-sector), omdat juist daar veel reductie te realiseren valt. Een ander focuspunt bij de VNG is het in kaart brengen van de CO₂-voetafdruk bij de gemeenten, via het instrument CO₂-Prestatieladder, waar nu al ongeveer 50 gemeenten mee bezig zijn. Dit is een belangrijke stap voordat er gewerkt kan worden met CO₂-beprijzing, niet alleen bij gemeenten, maar ook bij provincies en waterschappen. Vanuit het IPO en Klimaatverbond Nederland wordt tevens gewerkt aan het zogenoemde wegbereiderstraject met de drie noordelijke provincies, ook met de GWW-sector als focus. Bij de Unie van Waterschappen is eveneens veel aandacht voor de GWW-sector en hoe CO₂-beprijzing een rol kan spelen in het verkleinen van die voetafdruk. De kwestie integraliteit is nog wel een hele grote uitdaging in de aanpak, zowel bestuurlijk als ambtelijk. Daarnaast zijn (technische) kennis en capaciteit belangrijke factoren, evenals het gebrek aan een uniforme tool die door iedereen wordt gebruikt.

Vervolgens kwam **Wisse ten Bosch** aan het woord, adviseur CO₂-gestuurd ontwerpen bij het advies- en ingenieursbureau **Witteveen+Bos**, om de deelnemers meer te vertellen over het instrumentarium CO₂-beprijzing in de praktijk. Er zijn veel verschillende tools waar je als organisatie mee kunt werken om de milieu-impact van projecten te bepalen, waarvan DuboCalc waarschijnlijk de bekendste is voor velen. De methodiek achter deze verschillende tools is vaak op grote lijnen wel afgestemd, waarbij de basis van het berekenen van de milieu-impact de levenscyclusanalyse (LCA) is. Naast klimaatverandering wordt ook gekeken naar andere milieueffecten, zoals vermisting en het gebruik van primaire grondstoffen, wat uiteindelijk wordt gebundeld in één getal: de milieukostenindicator (MKI). Echter, als je als organisatie toch voornamelijk wilt sturen op klimaatdoelstellingen kan het zinvol zijn om te focussen op het instrument CO₂-beprijzing. Aandachtspunt hierbij is wel dat je ervoor moet waken dat duurzaamheid niet een te smalle definitie krijgt; er is meer dan alleen CO₂. Daarnaast is het gezamenlijk bepalen van de 'juiste' of 'echte' prijs van belang, waarbij Wisse ervoor pleit om hier afspraken over te maken op nationaal niveau, mogelijk per sector. Uiteindelijk vraagt het werken met instrumenten als DuboCalc en CO₂-beprijzing wat van zowel opdrachtgevers als -nemers; er is wel een bepaald kennisniveau voor nodig. Tegelijkertijd is er ook behoefte aan tools die andere milieuaspecten belichten, maar ook zaken als 'social return on investment' en 'total cost of ownership'. Wat Wisse als laatste wilde meegeven is dat er genoeg handvaten zijn om aan de slag te gaan met bijvoorbeeld CO₂-beprijzing, ondanks de ogenschijnlijke complexiteit op het eerste gezicht.

Rekenen met CO₂ (en andere effecten) - methodiek

- Levenscyclusanalyse (LCA): milieu-impact berekenen over de hele keten
- Internationaal gestandaardiseerde methodiek, uitgewerkt op Europees en nationaal niveau
- Naast klimaatverandering ook andere effecten, zoals: grondstofuitputting, aantasting van de ozonlaag en vermisting (of in 1 getal: MKI)

Conclusie

- 'Complexe' instrumenten vragen wat van opdrachtgevers én markt
- CO₂-beprijzing kan alternatief instrument zijn, en aansluiten op bestaande (internationale) rekenmethodiek
- Behoeft aan tools die ook andere aspecten belichten:
  - milieuaspecten: circulariteit, stikstof, energie
  - *maar ook*: social return on investment (SRI), total cost of ownership (TCO), etc.
- Ontwikkeling: Product Environmental Footprints (PEF's)

Tot slot kwam **Dirk Schennink** nog kort aan het woord, collega van Ireen Röling bij het **ministerie van IenW**. Hij werkt samen met de koepels VNG, IPO en UvW om de krachten te bundelen en om uiteindelijk één duidelijk signaal richting de markt te sturen. Zo weten marktpartijen in de verschillende sectoren ook waar ze aan toe zijn. Dirk riep op tot het delen van kennis en ervaringen met elkaar.

Moderatoren **Judith van de Geer** en **Michel Schuurman** sloten het webinar af, waarbij Michel de sleutelwoorden van Suzanne Elias opnieuw benoemde: nieuwsgierigheid, lef en samenwerking, waarbij hij vooral de middelste wilde uitlichten. Er zijn nog veel onduidelijkheden en onzekerheden – over voetafdrukken, prijsniveaus, transitiepaden – en bij Michel roept dat een beeld van een koorddanser op. Je weet niet precies wat er speelt en de balans vinden en houden is moeilijk, maar je moet in ieder geval in beweging komen, want als je stil blijft staan dan val je er af. Als samenleving hebben we nog tien jaar voor het eerstvolgende richtpunt voor de klimaatdoelstellingen, dus we móeten in beweging komen. Daartoe riep Michel op om gewoon te starten met een CO₂-prijs, hoe hoog of laag dan ook, terwijl we ondertussen verder onderzoeken wat dan die ‘juiste’ prijs zal zijn.

Vragen en opmerkingen ‘uit de zaal’

Tijdens het webinar was er natuurlijk ook ruimte voor vragen en opmerkingen ‘uit de zaal’, via de chat en via stellingen en vragen die gesteld werden via Mentimeter. Eén van deze vragen was: wat zijn de beren op de weg voor CO₂-beprijzing? Zijn er beren die wij (MVO Nederland, Klimaatverbond Nederland en Alliander) niet zien? In de Mentimeter werd een aantal zaken genoemd. Er wordt door de (inter)nationale overheid en lokale politici te veel afgewacht (en waarop?) en gepolderd, bestuurders tonen te weinig lef in het zetten

van een eerste stap en het instrument is niet bij iedereen voldoende bekend. Er is een sterke neiging om vooral te acteren op kortetermijnoverwegingen, het langetermijnperspectief is onvoldoende leidend. Er is angst voor de onbekende impact van het werken met CO₂-beprijzing: administratieve verwerking, het effect op andere duurzaamheidsdoelstellingen, prijsverhoging, jezelf uit de markt prijzen, het effect op sectoren die zich in een internationaal speelveld bewegen, onwil bij leveranciers. Tevens zou de angst om jezelf uit de markt te prijzen kunnen leiden tot de keus voor een te lage CO₂-prijs, waardoor deze geen serieus effect heeft. Ook de relatie tot bestaande wetgeving geeft onzekerheid en werkt vertragend. Lokale overheden willen niet aan de slag zonder een basis van gelijke uitgangspunten in het werken met CO₂-beprijzing.

Later in het webinar werd de vraag gesteld: wat spreekt u aan in het werken met CO₂-beprijzing? Uit de antwoorden bleek dat er een sterke behoefte was onder deelnemers om aan de slag te gaan met een vorm van CO₂-beprijzing. Hier was een aantal redenen voor:

1. Het werken met CO₂-beprijzing maakt inzichtelijk wat de werkelijke kosten zijn en is een manier om duurzaamheid en effecten door CO₂-uitstoot mee te nemen in besluitvorming en investeringsbeslissingen;
2. Vervuiling en de schade aan de leefomgeving (de ‘externe kosten’) krijgt een prijs;
3. Het instrument maakt een einde aan goedkope, tijdelijke oplossingen en maakt de aanschaf van en investering in duurzame, innovatieve oplossingen mogelijk, ook bij aanbestedingen;
4. Het maakt het mogelijk om verschillende projecten met elkaar te vergelijken en op basis daarvan te prioriteren;

5. Het samen optrekken middels CO₂-beprijzing maakt het mogelijk te werken vanuit een breed gedragen systeem waar iedereen in de keten mee kan werken;
6. Een instrument als CO₂-beprijzing ondersteunt de transitie naar integraal werken;
7. Iedere organisatie kan er zelf mee beginnen;
8. Het nemen van verantwoordelijkheid voor milieu-impact, ook door zicht op eigen uitstoot, is essentieel; en
9. Het instrument geeft goede mogelijkheden tot kwantificering en maakt besluitvorming in de boardroom eenvoudiger.

Wat zijn de grootste behoeften en vragen die leven?

Richting het einde van het webinar vroegen we de deelnemers waarbij we hen het beste konden ondersteunen. Een aantal behoeften, vragen en denkrichtingen kwam naar voren. Ten eerste is er een sterke behoefte aan **kennis- en ervaringsuitwisseling**. Voorbeelden van implementatietrajecten, aanbestedingen, beleidsvoornemens. Deelnemers spreken vanuit een sterke ambitie en hebben werk te doen in hun eigen organisatie, ambtelijk en bestuurlijk, maar ook met de markt. Voorbeelden helpen hierbij.

Een ander aspect dat veel genoemd werd is **kennisontwikkeling**, vooral als het gaat om het verder ontwikkelen van het instrumentarium CO₂-beprijzing: toepassingen in de onderbouwing van investeringsbeslissingen, onderbouwing van gehanteerde prijzen voor uitstoot, en het ontwikkelen van helderheid over verschillende soorten beprijzing en de effecten daarvan binnen de verschillende sectoren (zoals ook landbouw).

Daarnaast is er behoefte aan **uniformiteit en consistentie** in het instrumentarium. De voorgestelde wijze van beprijzing wordt (door sommigen) gezien als een eenduidiger en een beter meetbaar en verdedigbaar criterium dan EMVI en zou meer gebruikt en ingezet moeten worden. Wel moet de relatie met bestaande instrumenten verder worden uitgewerkt; CO₂-beprijzing moet geen nieuw instrument worden naast bijvoorbeeld MKI, maar vanuit een heldere aansluiting op bestaand instrumentarium worden ingezet.

CO₂-beprijzing kan helpen in **de bestuurlijke besluitvorming**, maar dit vraagt aandacht. Men ziet de potentie van CO₂-beprijzing voor de besluitvorming aan de bestuurstafel, maar zoekt ondersteuning in de route ernaartoe. Ook in de politieke arena vraagt dit aandacht en vertaling, en is ondersteuning gewenst, ook richting 'Den Haag' (EZK en minister Wiebes).

Een aantal mensen sprak de wens uit om onder begeleiding **aan de slag te gaan met de implementatie**, want het samen kennis delen is een mooie stap, maar samen doen is ook belangrijk. Het overtuigen van collega's, het betrekken van finance en accounting, het intern opleiden van mensen om hun bijdrage te leveren aan deze werkwijze, en het betrekken van bestuurders zijn aspecten van de gewenste begeleiding.

Contact

Mocht u meer willen weten of eens met ons in gesprek willen gaan over CO₂-beprijzing, neem dan contact met ons op. Bedrijven kunnen contact opnemen met Michel Schuurman van MVO Nederland, via m.schuurman@mvonederland.nl. Overheden kunnen contact opnemen met Thijs de la Court van Klimaatverbond Nederland, via t.delacourt@klimaatverbond.nl. Netbeheerders kunnen contact opnemen met Koen Eising van Alliander via koen.eising@alliander.com.